

A FÖLDREFORM BEFEJEZÉSE

A FÖLD BIRTOKRENDEZÉS befejezését szabályozó törvény parlamenti, főleg felsőházi tárgyalásánál a magyar birtokosztály végre megnyilatkozhatott törvényhozói minőségben a földreform kérdéséhez, melynek 1920-ban való törvényes elintézésékor politikailag némaságra volt kárhozthatva. Ez teszi érthetővé a vita heves hangját, melyet a törvényjavaslat magában talán non is tett indokoltta, hiszen pénzügyi megoldásával betetőzi a földosztást s különben is bizonyára lépés volt a liquidáció felé, bár csupán a felsőház tette végső lépéssé.

A földelaprózódás békében is állandóan folyamatban volt, túlnyomó részben magántevékenység útján. A háború alatt széles körök meggyőződése volt, — melynek egyik híres beszédében a lelkek nagy alakítója is kifejezést adott — hogy a háború befejeztével a földhözuttatásnak nagy mértékben, tervszerűen kell megindulnia. Akkor még a háborús érdemek megjutalmazása volt a gondolat előterében, de természetesen, mihelyt a földosztás lehetősége elvileg nem tagadtatott, e félreértést okozó szó alapján reményeket s vágyakat ébresztett a falvakban, melyeket ébren tartani, fokozni s követeléssé növelni egyes politikai irányzatok nem voltak restek. Ekkor, s még az 1918-i forradalom legelején is a meglévő kisbirtokosztály erősítése volt a bevallott cél; dunántúli polgárok mondták nekem akkor, hogy földolog, hogy csak az kapjon földet, akinek van. De már ekkor párhuzamosan folyt a földnélküliek egyre fokozódó rohama, mely bolsevizmus és ellenforradalom után az 1920-i törvényben, ha nem is aratott diadalt, de valóságban túlsúlyra jutott. Elsősorban nem a meglévő kisbirtokosztály fejlesztése, hanem új kisbirtokosztály teremtése lett a törvény célja s közvetlen eredménye. Vájjon előrelátta-e a kisbirtokos-mozgalom nagytehetségű vezére, hogy végeredményben a szétosztott földek nagy része mégis csak a szívéhez közelálló telkesgazdáknak kezébe fog kerülni? Ez megédesíthette volna neki a törvény alkotásánál szükséges megalkuvások okozta keserűséget.

Az 1920-i törvény az ellentétes irányzatok hatása alatt lényegesen kerettörvényvé vált s az általa alkotott Országos Földbirtokrendező Bíróság kezébe tette le a hatalmat, hogy e keretet tartalommal töltsen meg, amit éppen csak bizonyos sorrendi útmutatásokkal korlátozott. A törvény a földbirtok helyesebb elosztásáról nyerte címét; amit eredményezett, a termelés szempontjából nem helyesebb, mert a nagybirtok természetlagai magasabbak, mint a kis birtokéi; népesedési szempontból is aligha helyesebb, hiszen a kisbirtokos szaporasága csekélyebb, mint a mezőgazdasági munkásé vagy gazdasági cselédé; de

helyes, sőt az adott pillanatban múlhatatlanul szükséges volt a társadalmi béke kedvéért, ami legfőbb tartalma és célja minden kormányzati tevékenységnek s ami felette áll termelési és népesedési kérdéseknek is.

Ez az elsőrendű feladat a minden lehetőséget nyitva tartó törvény alapján az OFB. kezébe volt letéve. Hogy a földreformtörvény végrehajtása híjával volt az egységes irányzatnak, ami annyi érdekelten az igazságtalanság érzetét keltette, annak talán éppen az az oka, hogy az OFB. községenként változóan, a kis helyi viszonyok figyelembevételével óhajtott a társadalmi békét szolgálni. Ezért még az egységesítést célzó novella megalkotása után sem érte el a világos elvi utat, mely talán ugyanannyi megnyugvást okozott volna, mint a helyi békítés s kikerülte volna az annyit hangoztatott önkény látszatát. Lehet ezenfelül, hogy az OFB. némely ítélete egyeseknek indokolatlanul okozott kárt s fájdalmat, s bizonyosan az OFB. sem tarthat számot nagyobb tökéletességre, mint bármely más emberi intézmény. De mindezek ellenére az igazság az, hogy az OFB. felette nehéz hivatását bölcs mértékletességgel teljesítette s megmentette a magyar birtokososztályt, melyet a törvény alapján megsemmisíthetett volna, csak a birtoktípusok s az igényjogosultak megállapításánál kellett volna túloznia. A történelem igazságot fog szolgáltatni ennél az intézménynek, mely dacolva a minden oldalról tornyosuló népszerűtlenséggel, előmozdította — igaz, az idők múlásának és a föld értékcsökkenésének segítségével — a falu társadalmi békéjét a nélkül, hogy az ország társadalmi szerkezete megváltozott volna, vagy hogy megzavarta volna a termelés rendjét. Bizonyára helytelen az olyan törvény, mely korlátlan hatalmat ad bárkinek valamely társadalmi osztály vagyona felett s az ily törvény végleges, félreértést nem tűró hatálytalanítása felette indokolt; ezért a felsőházi szónokokkal, kik ezt követelték, a közvélemény teljesen egyetértett, sikerüket örömmel üdvözölte; de talán kár volt, hogy a törvény felett érzett harag kiéleződött ama hatóság ellen, mely a — jogelvig helytelenül — reábizott hatalommal alig élt.

Míg a felsőházi vita első része tehát a múlt végleges lezárásával foglalkozott, másik része a jövő birtokpolitikájának volt szentelve. Itt nagy elvi ellentét mutatkozott, mely a legmélyebb politikai problémákat érinti. Felette igazságtalan volna az ellenkező nézeteket egyrészt központosító hatalmi vágyra, másrészt önző osztályérdekre visszavezetni. Minden oldalról a közérdek volt a gondolatok középpontjában, s csupán az annak elérésére alkalmas eszközök felett tértek el messze az alapfelfogások.

A vita tárgya az volt, vajjon a földreformtörvény likvidálása a további földreform befejezését jelentheti-e, s amennyiben további birtokosztás szükséges és várható, azt a szabadságra bízjuk-e, vagy kormányintézkedésre?

A kritikusok — vagyis a cselekvő birtokpolitika ellenzői — a megtörtént földreformot kizárólag a forradalom szülöttjének tekintik, melyet a forradalom után való osztályuralom nevelt nagyra; a régi birtokeloszlást nagyjában az országra nézve kedvezőnek tartják, s ez

szerintük a falu népére sem volt hátrányos; legfeljebb a házhelyek juttatása látszik előttük indokoltnak. Hivatkoznak arra, hogy a földreform által senki sem lett boldogabb, sőt a földhöz juttatónak nagy része gondterheltebb, mint addig volt. A zűrzavaros idők kényszerében megállapított földosztás ezenfelül még megrendítene a magántulajdon szentségébe vetett hitet, hiszen a más birtokáról az igénylők mint jogos követelésükről beszéltek; szerfelett megnövelte a tulajdon bizonytalansága folytán a függést a kormányhatalomtól, melynek egyre terjedő s egyre cselekvőbb hatalma aggályokat keltő. A forradalmi hangulat elült, a kárt, amit okozzon, jóvátenni nem igen lehet, de most legyen végre mindenki ura önmagának s vagyónának, a kormányhatalom pedig térjen vissza abba a mederbe, mely őt megilleti. Véleményük szerint a közérdek jó sorsát általában jobban biztosítja a szabadság, mint a kormánytevékenység; az adott esetben pedig a szabad kézből való parcellázás inkább túl sok lesz, mint túl kevés.

Az ellenkező nézet — melyet e sorok írója is vall — elismeri, hogy az egyszerre nagy mértékben történő földosztás, melyhez minden egyéb előfeltétel hiányzik — csupán a más földje van meg, — nagy termelési s erkölcsi baj forrása lehet, s mi még szerencséseknek mondhatjuk magunkat, hogy nagyobb kárunk nem keletkezett. Az ilyen forradalomban kirobbanó társadalmi harc ezenfelül szükségszerűen túlzásokkal telt s doktrinér megoldást keres oly helyeken is, ahol erre semmi alapos ok nem forog fenn.

De abban eltér a nézetünk, mintha a birtokmegosztás Magyarországon statikai állapotba jutott volna, s mintha a további elaprózásnak dinamikai folyamata feltartóztatható lenne. Ez lehet sajnálatos vagy örvendetes, mindenesetre súlyos kockázattal jár a termelés és a politikailag vezető osztály műveltsége szempontjából, ha nem igen lassan s céltudatosan vezetetik, ha akár az önkéntes parcellázások hirtelen nagy tömege arra nem készült kezekbe juttatja a földet — mint az elmúlt földreformban — vagy a parcellázások csekélysége folytán helyenként oly vérbőség keletkezik, mely a társadalmi békét veszélyezteti.

A földosztás háborúk és forradalmak ismert következménye — de fennáll a veszély, hogy amennyiben nem egyengetjük útját nyugalmas időkben, forradalmak okává lehet, amint arra rég- s közelmúlt időkben elegendő a történelmi példa. Hiú dolog volna most arról vitatkozni, vajjon az októberi forradalom számos oka között nem szerepel-e talán évtizedek elmulasztott birtokpolitikája, melynek szükségességét a nagy Darányi Ignác oly világosan látta, de róla a magyar politikai közvéleményt meggyőzni nem tudta; s ha szerepelt, szerepelt volna-e akkor is, ha telepítési törvények segítségével minden eladásra kerülő nagybirtok birtokpolitikai célokra használtatott volna fel, a helyett, hogy akár nagybirtok maradt más kezén, vagy felosztatott olyanok között, kik a közvetítőnek a legnagyobb hasznot adhatták; s szerepelt volna-e akkor is, ha a rendkívüli terjedelmű birtokok örökösödési adóját természetben rótták volna le az örökösök s így újabb terület állott volna rendelkezésre terjeszkedni nem tudó, de szaporodó községek lakosainak telepítésére; s végre szerepelt volna-e ha az a sok bérbé

adott birtok részben vagy egészben kisbérletekké alakítottatott volna át, hogy legalább ez tegye jóvá azt az eléggé el nem ítélt kárt, melyet a nagybirtokos és kisbirtokos barátságos együttélésének a bérbeadás folytán való megszakítása okoz, minthogy ezzel megszűnik utolsó maradéka is ama patriarchális viszonynak, mely egykor a nagybirtok jogosultságát biztosította s melynek hatása a vele együtt élő, bajban rendelkezésére álló birtokossal szemben a nép lelkében ma is fennáll.

A birtokok aprózódása a nagybirtokok fokozatos csökkenése által az elnéptelenedés eseteit kivéve, — oly általános a történelemben, hogy majdnem törvényszerűnek mondható; a népesedés növekedése, a politikai jogok kiterjesztése, az írni-olvasni tudás terjedése, a földjáradék csökkenése, a bérmunka, a nagybirtok régi kötelezettségeinek megváltása adóval, s még sok más egyéb lehet e jelenség oka. De vájjon a szabadság e folyamat útját úgy egyengeti-e, hogy az a lehető társadalmi békéhez vezetve megakadályozza, hogy új földosztás új forradalom oka legyen? A múltra hivatkozhatunk, melynek szabad birtokforgalma nem tudta a földet azok kezébe juttatni, ahová már akkor is, mely belátású politikusok véleménye szerint, jobb lett volna jutnia. De amint kár volt, — s kár ma is — hogy 1.000—2.000 holdig nem alapíthat mindenki hitbizományt, hogy ezzel az állandóságot biztosítsa az idők változásában, úgy nagyon sokan — s éppen konzervatívok — sajnálatosnak tartották a múltban is, hogy cselekvő birtokpolitikával nem teremtődött egyre szélesebb s szélesebb kisbirtokos-és kisbérlelőosztály. Nem hiszem, hogy valamely forradalom ne vetné fel a földosztás gondolatát mindaddig, míg a különbségek fennmaradnak, de abban hiszek, hogy a helyes földbirtokpolitika megakadályozhatja, hogy e különbségek forradalomra vezessenek. De annak céltudatos politikának kell lennie: a szabad birtokforgalom, mely kisbirtokok összevásárlását is lehetővé teszi, még el is távolíthat a kívánt céltől. Hiszen a szabadság nem ismer célt, csak okot; lehetőségeket ad, de nem biztosítja a megoldásoknak a nemzetre legkedvezőbbjét; az a természetes egyensúly, melyről a szabadság hívei, mint a szabadság törvényéről ábrándoznak, a történelem tanúsága szerint éppen csak ábránd. Igen, ahol a szabad fizikai vagy anyagi területen nagy mozgási tere van mindenkinek, ott a szabadság konstruktív elv lehet; ahol azonban csupán célszerű beosztás teszi lehetővé az életet, ott romboló hatású lehet a szabadság s mély értelme van annak, hogy a méhek és hangyák szervezett társadalomban találják csak meg megélhetésük biztosítékát.

A harc az ellentétes nézetek között békével végződött, mélyben a kormány az elmúlt földreform végleges befejezését a kívánt értelemben hajtja végre, de a földbirtokpolitika irányításáról nem mond le. S így az elvi magaslaton mozgó példaadó parlamenti küzdelemben nincs legyőzött — s győző is csak egy: a nemzet érdeke.